

УДК 93/94:159.9

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ УКРАЇНИ

Н. В. Хрол, М. Т. Потапенко

**Хрол
Наталія Володимирівна**

*Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, 61022, м. Харків,
майдан Свободи, 6, Україна
nataliakhrol@karazin.ua
orcid ID: 0000-0002-9523-0946

**Потапенко
Мар'ям Тохірівна***

kokpenny54@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4926-562X

У статті в історичному аспекті розглядаються проблеми становлення медичної психології України. В роботі висвітлено результати проведеного аналізу історії становлення медичної психології України, розвиток її найбільш перспективних напрямків в рішенні конкретних завдань медичної практики. На шляху становлення української психології як науки, існувало багато шкіл, напрямків і концепцій. За своїм характером вони були різними, часто суперечили одна одній. Так, в радянській психологічній науці, на основі комуністичної ідеї, існувало завдання виробити один, моністичний підхід до вивчення і пояснення психічних явищ. Підкреслюється, що при втраті зв'язку з практикою відбувається розмивання предмета психології, втрачається статус науковості цього знання. На шляху подолання кризи сучасної медичної психології необхідне теоретичне осмислення практичного досвіду для розробки технологій вирішення нагальних практичних завдань психологічної допомоги. Осмислення і узагальнення безцінного досвіду перших практичних психологів нашої країни може прислужитися сучасним дослідникам і практикам, оскільки психологічна практика стикається зараз з тими ж проблемами, які постали на початку минулого століття перед тогочасними вченими і практиками. Традиційним в історії психології є загальне уявлення, згідно з яким виділення медичної психології в якості прикладної області було обумовлено змиканням експериментальних досліджень з вирішенням актуальних проблем і практичних завдань в психіатрії та неврології наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Методологічною основою дослідження психіки мала стати діалектико-матеріалістична орієнтація. Проте, не зважаючи на ідеологічний тиск, єдиний підхід до вивчення психіки виробити не вдалося. В конкретних дослідженнях радянського періоду інколи прямо, а в більшості випадків замасковано використовувалися положення психологів різних напрямків і шкіл, що стало свідченням творчого використання здобутків світової психологічної науки.

Ключові слова: історичний аналіз, медична психологія, клінічна психологія, історія психології, реконструкція історичного минулого.

Постановка проблеми. За оцінками фахівців, медична (клінічна) психологія в Україні увійшла в широкий комплекс сучасних наук про психічне здоров'я, сфера її впливу та інтересів неухильно розширюється [1; 2], що обумовлено актуальністю проблеми психічного здоров'я для сучасного суспільства і наявністю соціального запиту на психологічну допомогу [3]. Клінічна психологія розглядається в якості не тільки прикладної, а й фундаментальної науки [4]. Визначаючи провідну роль інтеграційних тенденцій і активне використання знань «споріднених» дисциплін в сучасних наукових галузях, представники лікарської спільноти підкреслюють вплив, який чиниться клінічною психологією на розвиток теорії і практики різних медичних дисциплін [5].

Аналіз досліджень і публікацій. Таким чином, детальні питання, пов'язані з формуванням вітчизняної медичної психології, не відображені в історії психології. Очевидно, що вивчення історії виникнення та розвитку вітчизняної медичної психології як структурної форми вітчизняної психології може мати безсумнівну теоретичну значимість для всієї психологічної історіографії, в якій до числа провідних напрямків аналізу фахівці відносять розгляд історії психологічної науки з точки зору її складу і структури [6]. Результат аналізу історії розвитку окремих галузей психології, на думку В. А. Якуніна, дає можливість показати, як історично складалася система психологічної науки, визначити її сучасну структуру, встановити історичні закономірності диференціації та інтеграції психологічних знань, передбачити можливі міждисциплінарні зв'язки психології в майбутньому.

Спроби об'єктивного аналізу надбань прикладних галузей психології у радянський період (Ю. З. Гільбух, А. В. Петровський, В. А. Роменець, О. М. Ткаченко, М. Г. Ярошевський та ін.) викривлялися під тиском панівної ідеології. Тільки останніми роками історики психології почали позбуватися упереджень і стереотипів, що так міцно закріпилися у свідомості вчених. Але інформації щодо етапів розвитку медичної психології недостатньо у існуючих джерелах.

В останні роки спостерігається збільшення зацікавленості в окремих дослідників до історії прикладних галузей психології, але подібних досліджень буквально одиниці, їх явно недостатньо і вони, усе-таки, не позбавлені односторонності. Отже, існує необхідність дослідження не тільки розвитку ідей і теорій, орієнтованих на розвиток психологічної практики, а й власне самої практики як професійної діяльності з надання психологічної допомоги, практичної психодіагностики, психологічної корекції і психотерапії, консультування.

Постановка завдання. Таким чином, освітлення історичного шляху розвитку медичної психології є актуальною проблемою та провідною метою цієї роботи. Через це завданням дослідження стає огляд та опис провідних етапів становлення медичної психології в Україні. За для розв'язання цього завдання використовували традиційні методи роботи з наукової літературою (описовий історичний метод, методи аналізу документальної інформації).

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на офіційне визнання і високий рейтинг клінічної психології в нашій країні, деякі автори вважають, що клінічна психологія не сформувалася остаточно в якості самостійної дисципліни [7], що проявляється в наявності низки дискусійних питань щодо її назви, предмета дослідження, загальної структури, теоретичних і практичних завдань, а також професійної підготовки. Але якщо відсутність єдиної позиції по зазначеним положенням має найважливіше значення для подальшого розвитку клінічної психології, породжує відповідні наукові дискусії [2; 4; 8], то проблемі історії її становлення приділяється менша увага. Так, і щодо сучасної клінічної психології справедливі і актуальні слова П. Ганнушкіна в передмові до монографії Ю. Каннабіха, який звернувся до теми вивчення еволюції знань в історії психіатрії на початку ХХ ст. За твердженням П. Ганнушкіна, викласти історію дисципліни можна в тому випадку, якщо вона вже досягла певного етапу свого розвитку [1]. Таким чином, ступінь розробленості питань історії можна розглядати в якості «показника» рівня зрілості клінічної психології як науки. Беручи до уваги правильне зауваження західних істориків психології про те, що «знання історії впорядковує і привносить сенс у те, що здається хаосом» [1], можна сподіватися, що реконструкція історичного минулого клінічної психології буде також сприяти її самовизначенню в структурі наукового знання.

Згадаймо, що як наука психологія стала формуватися лише з другої половини ХІХ століття. До цього домінуючою була традиція релігійного світогляду, і потреба в іншому розумінні душі людини не відчувалася і не озвучувалася. Генетична спадкоємність з теологічною традицією простежувалася і в «суб'єктивній психології», що в якості предмета дослідження визначала феномени свідомості, а в якості основного методу – самоспостереження [4]. Однак втрата власне релігійного сенсу самопізнання при такому підході закономірно позбавляла цілеспрямованості розвитку теоретичної думки в рамках суб'єктивної психології. Спотворивши метод і предмет теологічної антропології, суб'єктивна психологія не змогла ні повністю відокремитися від неї, ні

досягти відповідності критеріям, що висувуються до наукового знання [7].

В даний час визначення наукового статусу і становища клінічної психології набуває особливого значення. Історичний шлях клінічної психології як міждисциплінарної науки визначає, на думку вчених, наявність комплексу глибинних методологічних неузгодженостей як з медициною, так і з психологією [3]. Початок зазначеної неузгодженості виявляється вже біля самих витоків формування клініко-психологічного знання, коли з'явилося в 80-90-х рр. ХІХ ст. збірне поняття «патологічна психологія», яке включало в себе різноманітну систему знань про патологічні психічні «відправлення»: загальні закономірності психічної патології, патологічні прояви в суспільному житті і практиці навчання дітей [5]. Відсутність сформованої точки зору щодо предмета медичної психології спостерігалось і в 20-30-х рр. ХХ ст., коли «важко було провести грань між роботами із загальної, експериментальної і клінічної психології, медичною психологією і психогігієною, деонтологією як розділами медицини» [9]. Постійне розширення предмета і завдань клінічної психології, наявність неоднозначних їх трактувань, що відзначається сучасними авторами [3; 5; 8], наголошують на необхідності вивчення і методологічного аналізу історичної спадщини в даній близькій між медициною і психологією науково-практичній області.

Найбільш поширеним в літературі є уявлення, відповідно до якого розвиток вітчизняної клінічної психології обумовлено проникненням експериментального методу в клініку, організацією перших експериментальних лабораторій [1; 3; 5]. Залучення в клініку душевних захворювань і вогнищевих уражень мозку методів дослідження з експериментальної психології як одного з важливих інструментів порівняльної діагностики, синтез нових методів і ідей з клінічним підходом послужили основою прискореного розвитку нових областей знання, що одержали згодом назву пато- і нейропсихології [2].

Не дивно, що рух за розвиток «об'єктивної психології» і зведення психології в контекст природничо-наукового пізнання очолили лікарі – фізіологи і психіатри. Уже в 1874 році В. Вундт видав об'ємну роботу «Підстави фізіологічної психології», а в 1879 році – організував і першу в світі психологічну лабораторію в Лейпцизі, на базі якої через десять років, в 1889 році, був створений Інститут психології. Подібні психологічні лабораторії почали організовуватися при великих психіатричних клініках наприкінці ХІХ століття: Е. Крепеліна – в Німеччині (1879), П. Жане – у Франції (1880). Російські лікарі, які

стажувалися в Німеччині і були натхнені можливістю експериментального дослідження психічних станів і властивостей, після повернення на Батьківщину організовували такі лабораторії при психіатричних лікарнях [10].

Перша така лабораторія (друга в Європі) була створена в Казані В. М. Бехтеревим в 1885 році. Вже до середини 90-х років експериментально-психологічні лабораторії при психіатричних клініках були організовані майже в усіх великих містах, у тому числі й в Україні: І. А. Сікорським – в Києві, П. І. Ковалевським – в Харкові.

Оглядаючи історію саме української психології доцільно виокремити три періоди у її розвитку:

I – виникнення і бурхливий розвиток (кінець ХІХ ст. – 30-ті рр. ХХ ст.). У цей період науково-практичні ідеї розвиваються як органічна частина загального розвитку психологічної науки і практики. Разом із методологічним розмаїттям, – біхевіоризм, психоаналіз, ідеалізм, структуралізм, матеріалізм, рефлексологія, розробляються і впроваджуються практичні методи психодіагностики, навчання, виховання і розвитку особистості. Створюються відповідні установи, – лабораторії, інститути, кафедри в університетах. Психологічні знання (закони, методи, інструментарій) починають застосовуватися у виробничій сфері, лікувальній, юридичній і педагогічній практиці. Фактично готується методична база для широкого практичного застосування психологічних знань у різних сферах суспільної практики.

II – період паузи (30-ті рр. – 80-ті рр. ХХ ст.). Запровадження жорсткого ідеологічного контролю, безроздільне панування марксизму лєнінізму, знищення багатьох напрямів та шкіл у психології (аж до фізичного знищення їх представників), фактична заборона психологічної практики у всіх її видах та розробки методів і методик її здійснення. Попри усі заборони та ідеологічну диктатуру у цей період поступово готується методологічна база для створення медичної психології та окремих її галузей.

III – відродження, повернення до природного розвитку (кінець ХХ ст. – по наш час). Поступове відновлення органічної взаємодії наукової і прикладної психології, виникнення й розвиток практичних психологічних служб, побудова нових методів і технологій психологічної практики.

Варто зазначити, що виникнення психології як окремої науки тісно пов'язане із запровадженням наприкінці ХІХ століття специфічних експериментальних методів дослідження психічних явищ (А. В. Петровський, В. А. Роменець, М. Г. Ярошевський та ін.). Розробка експериментальних методів у психологічній науці

обумовлювалась, у першу чергу, необхідністю експериментального підтвердження (або спростування) теоретичних уявлень про закони людської психіки, про що говорять майже всі історики психології. Цей етап становленні вітчизняної психології надзвичайно важливий, і не тільки в фактично-історичному сенсі – як етап бурхливого народження, «пасіонарного підйому» молоді психологічної науки, а й для розуміння того, що було і служило передумовами для її розвитку. Перш за все необхідно відзначити, що розробка психологічних концепцій і методів здійснювалася фізіологами і лікарями, причому не тільки у зв'язку із загальними завданнями пізнання закономірностей психічної діяльності людини, а й у зв'язку з конкретними завданнями практики (діагностики і диференціальної діагностики порушень психічних функцій, оцінки їх динаміки в процесі лікування тощо). Саме у практичній діяльності, в спостереженні за хворими і здоровими людьми і при безпосередній взаємодії з ними накопичувався живий досвід, який стимулює науково-дослідний інтерес піонерів психологічної науки. Це принципово відрізняло нову психологію від психології, що розвивалася в гуманітарно-філософських традиціях.

В лабораторіях університетів під керівництвом І. А. Сікорського – в Києві, П. І. Ковалевського – в Харкові, відбувались психометричні дослідження психічно хворих, осіб, які перебувають в гіпнозі, вимірювалася швидкість психічних реакцій в різний час доби, досліджувався обсяг пам'яті при варіюванні характеристик стимульного матеріалу й умов його пред'явлення. Знову слід підкреслити, що багато в чому ентузіазм перших дослідників був пов'язаний з можливістю опори на клінічний досвід та вирішення конкретних завдань лікарської практики. Те ж справедливо і для інших галузей психології: і педагогічна психологія (дитяча психологія, психологія аномального розвитку), і інженерна психологія (психологія праці), і військова психологія брали матеріал і стимули для свого становлення і самовизначення саме з практики, виділяючись у самостійні напрямки і окреслюючи свій предмет на підставі цілком конкретних завдань педагогіки, виробництва, військової галузі, інших сфер життя і діяльності суспільства.

Існує інша думка, згідно з якою клінічна психологія представляла собою особливу методологію в психіатричній практиці [11; 12]. Необхідно пояснити, що під клінічною психологією розумівся особливий напрямок емпіричних досліджень в працях французьких психіатрів, а потім і їх російських колег, в якому аномальний стан психіки, викликаний хворобою, гіпнозом або наркотичними речовинами, розглядався як об'єктивний

«природний експеримент». Як стверджується, «об'єктивно-експериментальні» дослідження становили таку ж невід'ємну частину діяльності вітчизняних психіатрів, як і терапевтичні заходи [12]. За наведеними І. Є. Сироткіною даними, одну з перших вітчизняних праць з патопсихології («Основи механізму душевної діяльності») було видано вже в 1885 р. професором психіатрії Харківського університету П. І. Ковалевським [11]. Пізніше, в останню чверть XIX ст., зі зміною критеріїв об'єктивності наукового дослідження, лабораторний експеримент за «німецькою моделлю» стає домінуючим в психіатричних клініках над «природним експериментом», а клінічна (дослідна) психологія поступається місцем експериментальній, що сприяло створенню перших експериментально психологічних діагностичних інструментів і формуванню діагностичного напрямку в медичній психіатрії і психології. У зв'язку з цим, виділення клінічної психології (у вигляді патопсихології), пов'язаної вже з методологічно новим психологічним знанням, відносять до початку XX ст. [7].

Це лише деякі приклади спроб розробки у вітчизняній психології експериментально верифікованих концепцій, виявлення і теоретичного осмислення закономірностей поведінки людини відповідно до канонів науковості: з критеріями обґрунтованості, можливості перевірки, системності, корисності знання. На жаль, результати цих спроб не отримали свого логічного розвитку. Понятійний апарат, методичні прийоми, емпіричні напрацювання залишалися всередині окремих, досить розрізнених наукових колективів, які, з втратою лідерів, поступово залишалися й без своєї традиції.

Повертаючись, в зв'язку з цим, до історичного шляху медичної психології, слід зазначити, що вже тоді, не знаходячи опори в теоретичній психології для оформлення власної практики, лікарі-клініцисти формулювали власні теорії. Традиція вивчення поведінки людини в нормі і при наявності патології розвивалася блискучими клініцистами-практиками свого часу: С. С. Корсаковим, В. Ф. Чижем, І. А. Сікорським, В. Х. Кандинським та ін. Основним девізом такого теоретизування з самого початку становлення медичної парадигми в психології стала вимога об'єктивності [5; 10].

В теперішній час в Україні медична психологія відноситься до медичних спеціальностей. Як відповідна медична спеціальність «медична психологія» містяться у «номенклатурі лікарських спеціальностей», затвердженої наказом МОЗ України від 19.12.1997 року №359.

Інтернатура за фахом «медична психологія» введена Наказом МОЗ від 21.11.2005р. №621, підготовка лікарів за спеціальністю 7.110110 «Медична психологія» здійс-

нюється на відповідних факультетах у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця, Вінницькому національному медичному університеті імені М. І. Пирогова та Буковинському державному медичному університеті МОЗ України; післядипломна підготовка – у Харківській медичній академії післядипломної освіти МОЗ України (кафедра сексології та медичної психології), Вінницькому національному медичному університеті імені М. І. Пирогова МОЗ України (кафедра медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти). У класифікації професій ДК 003:2005 міститься професійна назва «лікар-психолог» 2221.2. [4].

Висновки і перспективи досліджень. Таким чином, доктрина розвитку медичної психології повинна ґрунтуватися на дослідженні таких найважливіших проблем, як взаємодія психічних і соматичних процесів при виникненні і розвитку хвороб; формування уявлен-

ня пацієнта про своє захворювання, динаміці усвідомлення хвороби; формування адекватних особистісних установок, пов'язаних з лікуванням; використання компенсаторних і захисних механізмів особистості в терапевтичних цілях, вивчення психологічного опосередкування лікувальних і діагностичних методів і засобів з метою забезпечення їх максимального позитивного впливу на фізичний і психічний стан пацієнта [2].

Також слід зазначити, що діючими нормативно-правовими актами були передбачені посади як лікарів-психологів, так і практичних психологів, психологів у лікувально-профілактичних закладах загальносоматичної і психоневрологічної мережі.

Подальший розвиток медичної психології дасть можливість оптимізувати стан психічного і соматичного здоров'я, підвищити рівень соціального функціонування та якості життя населення України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганнушкин, П.Б. Предисловие [Текст] / П.Б. Ганнушкин // Каннабих Ю.В. История психиатрии. -М.: 1994. - С. 11-14.
2. Федоренко, Р.П. Психологічна практика в клініці : навч.-метод. посіб. / Р.П. Федоренко, К.І. Шкарлатюк ; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. - Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки, 2013. - 232 с
3. Михайлов Б.В. Стан і перспективи розвитку психотерапії і медичної психології в умовах реформування медичної галузі України //Український вісник психоневрології. – 2017. – №. 25, вип. 1. – С. 25-28.
4. Сердюк Н.М. Становлення та розвиток викладання психології в Україні // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2016. – №. 69 (2). – С. 134-137.
5. Діденко, С.В. Клінічна психологія : словник-довідник / С.В. Діденко. - К. : Академвидав, 2012. - 320 с. - Показч.: предм., імен. - Бібліогр.: с. 300-302
6. Медична психологія : в 2-х т. Т. 1. Загальна медична психологія / [Г.Я. Пилигіна, О.О. Хаустова, О.С. Чабан та ін.] ; за ред. Г. Я. Пилигіної. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 288 с.
7. Психологія; Медична психологія; Психіатрія (термінологія) / Ігор Іванович Кутько (уклад.). — Х., 1997. — 314с.

8. Хрол Н.В., Серікова О.С. Становлення та розвиток психіатрії у Харкові: вплив видатних науковців та лікарів //Психіатрія, неврологія та медична психологія. – 2019. – №. 11. – С. 8-18. <https://www.doi.org/10.26565/2312-5675-2019-11-01>
9. Платонов К.К. Методологические проблемы медицинской психологии [Текст] / К. К. Платонов. -М., 1977. - 95 с.
10. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. История и теория психологии. Ростов-н/Д: Феникс, 1996. 416 с.
11. Сироткина, И.Е. Психология в клинике: работы отечественных психиатров конца прошлого века [Текст] / И. Е. Сироткина // Вопросы психологии. -1995. - № 6. - С. 79-92.
12. Репина, Н.В., Воронцов, Д.В., Юматова, И.И. Основы клинической психологии [Текст] / Н.В. Репина, Д.В. Воронцов, И.И. Юматова. - Ростов н/Д.: Феникс, 2003. - 480 с.
13. Наказ МОЗ від 25.12.1992 року №195 «Про затвердження Переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю».

REFERENCES

1. Gannushkin, P. B., Kannabikh Yu. V. History of psychiatry. Moscow. 1994, pp. 11-14 [In Russ.]
2. Fedorenko, R. P., Shkarladyuk K.I. Psychological practice in clinics: navch.-method. posib. Lutsk: SNU im. Lesi Ukrainky. 2013, 232 p. [In Ukr.]
3. Mikhailov B.V. The position and the prospects for the development of psychotherapy and medical psychology in the minds of the reform of the medical industry in Ukraine. Ukrainian Newsletter of Psychoneurology. 2017, no. 25/1, pp. 25-28 [In Ukr.]
4. Serdyuk N. M. Establishment and development of teaching psychology in Ukraine. Collection of Science Practices [Kherson State University]. Pedagogical sciences. 2016, no. 69 (2), pp. 134-137 [In Ukr.]
5. Didenko, S. V. Klinichna psychologia: vocabulary-guide. Kyiv, Akademvidav. 2012, 320 p. [In Ukr.]
6. G.Ya. Pilyagina, O.O. Khaustova, O.S. Chaban et al. Medical psychology: in 2 volumes. Vol. 1. Medical psychology. Vinnytsia: Nova Knyga, 2020, 288 p. [In Ukr.]
7. Kutko I. I. Psychology; Medical psychology; Psychiatry (terminology). Kharkiv, 1997, 314 p. [In Ukr.]

8. Khrol N.V., Serikova O.S. Formation and development of psychiatry in Kharkiv: the influence of prominent scientists and doctors. Psychiatry, neurology and medical psychology, 2019, no. 11, pp. 8-18 [In Ukr.] <https://www.doi.org/10.26565/2312-5675-2019-11-01>
9. Platonov K.K. Methodological problems of medical psychology. Moscow, 1977, 95 p. [In Russ.]
10. Petrovsky A.V., Yaroshevsky M.G. History and theory of psychology. Rostov-n/Don. Phenix, 1996, 416 p [In Russ.]
11. Sirotkina, I.E. Psychology in the clinic: the work of domestic psychiatrists of the late last century. Questions of psychology. 1995, no. 6, pp. 79-92 [In Russ.]
12. Repina, N.V., Vorontsov, D.V., Yumatova, I.I. Fundamentals of clinical psychology. Rostov n / D. Phenix, 2003, 480 p. [In Russ.]
13. Order of the Ministry of Health of 12/25/1992 № 195 «On approval of the List of higher and secondary specialized educational institutions, training and obtaining a rank in which give the right to engage in medical and pharmaceutical activities» [In Ukr.]

ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ МЕДИЦИНСКОЙ ПСИХОЛОГИИ УКРАИНЫ

**Хрол
Наталья Владимировна**

*Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, 61022,
г. Харьков, площадь Свободы, 6, Украина
nataliakhrol@karazin.ua
orcid ID: 0000-0002-9523-0946

**Потапенко
Марьям Тахировна***

kokpenny54@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4926-562X

В статье в историческом аспекте рассматриваются проблемы становления медицинской психологии Украины. В работе освещены результаты проведенного анализа истории становления медицинской психологии Украины, развитие ее наиболее перспективных направлений в решении конкретных задач медицинской практики. На пути становления украинской психологии как науки, было много школ, направлений и концепций. По своему характеру они были различными, часто противоречили друг другу. Так, в советской психологической науке, на основе коммунистической идеи, было задание выработать один, монистический подход к изучению и объяснению психических явлений. Подчеркивается, что при потере связи с практикой происходит размывание предмета психологии, теряется статус научности этого знания. На пути преодоления кризиса современной медицинской психологии необходимо теоретическое осмысление практического опыта для разработки технологий решения насущных практических задач психологической помощи. Осмысление и обобщение бесценного опыта первых практических психологов нашей страны может служить современным исследователям и практикам, поскольку психологическая практика сталкивается сейчас с теми же проблемами, которые возникли в начале прошлого века перед тогдашними учеными и практиками. Традиционным в истории психологии есть общее представление, согласно которому выделение медицинской психологии в качестве прикладной области было обусловлено смыканием экспериментальных исследований с решением актуальных проблем и практических задач в психиатрии и неврологии в конце XX-начале XXI века. Методологической основой исследования психики должна стать диалектико-материалистическая ориентация. Однако, несмотря на идеологическое давление, единый подход к изучению психики выработать не удалось. В конкретных исследованиях советского периода иногда прямо, а в большинстве случаев замаскировано использовались положения психологов разных направлений и школ, стало свидетельством творческого использования достижений мировой психологической науки.

Ключевые слова: исторический анализ, медицинская психология, клиническая психология, история психологии, реконструкция исторического прошлого.

HISTORY OF FORMATION OF MEDICAL PSYCHOLOGY OF UKRAINE

Natalia V. Khrol

*V.N. Karazin Kharkiv National University, 61022, Kharkiv, Svobody Square, 6,
Ukraine
nataliakhrol@karazin.ua
orcid ID: 0000-0002-9523-0946

Mariam T. Potapenko*

kokpenny54@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4926-562X

The article in the historical aspect considers the problems of formation of medical psychology. The work contains the results of the analysis of the history of the formation of medical psychology in Ukraine, the development of its most promising directions in solving specific problems of medical practice. On the way to the formation of Ukrainian psychology as a science, there were different schools, directions and concepts. They were different in nature, often contradicting each other. Thus, in Soviet psychological science, based on the communist idea, the task was to develop a single, monistic approach to the study and explanation of mental phenomena. It is emphasized that when the connection with practice is lost, the subject of psychology is eroded, the scientific status of this knowledge is lost. On the way to overcoming the crisis of modern medical psychology, it is necessary to theoretically comprehend the practical experience for the development of technologies for solving urgent practical problems of psychological care. Comprehension and generalization of the invaluable experience of the first practical psychologists of our country can serve modern researchers and practitioners, as psychological practice now faces the same problems that arose at the beginning of the last century before the then scientists and practitioners. Traditional in the history of psychology is the general idea that the allocation of medical psychology as an applied field was due to the closure of experimental research to address current issues and practical problems in psychiatry and neurology in the late XX - early XXI century. The methodological basis for the study of the psyche was to be a dialectical-materialist orientation. However, despite ideological pressure, a single approach to the study of the psyche could not be developed. In specific studies of the Soviet period, sometimes directly, and in most cases, the positions of psychologists of various fields and schools were used in disguise, which was evidence of the creative use of the achievements of world psychological science.

Key words: historical analysis, medical psychology, clinical psychology, history of psychology, reconstruction of the historical past.